

FUZÛLÎ'NİN BİLİNMIYEN ŞİİRLERİNDEN BİRKAÇI

KEMAL EDİB

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphane Müdürü

Millî san'at dehâmızın mümessillerinden biri olmasına rağmen henüz lüzumu kadar tedkîk edilmemiş bulunan Fuzûlî üzerindeki sistemli araştırmalarımıza ve eserlerinin *Stylistique* metodla incelenmesi hususundaki çalışmalarımıza¹ devam ederken basma Dîvânlarının hiçbirinde,

¹ Sayın Profesör Necati Lugal'dan başka Üstâd Ali Nihâd Tarlan da Fuzûlî'nin Farsça şiirlerini Türkçeye çevirmiştir. Her iki terceme, bizim hazırladığımız 3-4 eser gibi telif hakkı ödenmiş olduğu halde Millî Eğitim Bakanlığının basılma müsaadesini, daha doğrusu Neşriyat Müdürlüğünün himmetini beklemektedir.

Gayretli Edebiyat Doktoru Abdülkadir Karahanlı dostumuz, *Makelnâme'ler* ve *Kırk Hadisler* mevzuundaki çok geniş çalışmaları dolayısıyla incelemelerini Fuzûlî'nin eserleri üzerinde de teksîf etmektedir. Bu azîz dost, Fuzûlî'nin şimdiye kadar «Terceme-i Hadis'i Erba'in» adıyla anılırken ilk defa benim, eserin mukaddimesinden alarak «Kırk Hadis» diye bahsettiğim ve basılmak üzere Millî Eğitim Bakanlığına verdiğim bu risalenin manzum kısımlarını, hadislerin metin ve tercemeleriyle birlikte *Selâmet Mecmuasında* neşretti (Sayı! 57, 59, 61, 63, 64, 66). Adımı ve bu husustaki emeğimi anmamış olmakla beraber takaddüm gayretini memnuniyetle karşılarım.

Aynı dost Fuzûlî'nin Mektuplarını da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisiyle neşre başladı. Benim Kütahya'da Vâhid Paşa Kütübhanesindeki bir Münşeât'tan alarak neşrettiğim (Türk Dili Belleteni, seri: III, sayı: 4-5, s. 283-288) bir mektubun başka bir nüshasını bulmuş, muhatabını da Musul Beğlerbeği Ahmed Paşa olarak ta'yine imkân vermiştir. Bende açtığım çığırın bir cadde olduğunu görmenin sevinci var.

Yine A. Karahanlı, Fuzûlî'ye dâir bilinmeyen bir Menkabenâme'yi ilim âlemine duyurdu. (Tasvîr gazetesi, 10/IX/1948). Ayrıca, büyük şâirimizin Farsça kasidelerini ihtiva eden bir Mecmû'a bulduğunu 13/IX/1948 tarihli radyo konuşmasında bildirdi. Tedkikine fırsat bulduğumuz bu kasideler arasında Uzun Hasa'nın torunu Elvend Beğ'e sunulmuş bir kasîde de vardır ki Fuzûlî'nin hayatını aydınlatması bakımından mühimdir. (Elevetid Beğ 1504te ölmüştür). Aynı Mecmû'ada Dergimizin Beşinci cildinin 3 üncü sayısında neşrettiğimiz kasidelerden birincisi de mevcûddur. Mecmû'a, yazımızı; yazımız Mecmû'ayı tevsik etmektedir.

Çalışkan arkadaşımız asistan Bn. Hasibe Mazıoğlu (Çatbaş) da Fuzûlî'nin bilinmeyen bir mektubunu Dergimizde neşretti. (. VI, sayı : 3, s. 139-146).

İstanbul Üniversitesi Doçentlerinden Abdülbâkî Gölpınarlı «Fuzûlî Divânı» nı çıkardı. (İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1948; s. CLXIII+432). Eserde mürettibe yüklenebilecek derecede büyük zühuller, hatalar var. İnsanın bunları görünce eserin, bu mevzuda üstâd bildiğimiz A. Gölpınarlı tarafından hazırlanmadığına hükmedeceği geliyor.

Sayın Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün *İslâm Ansiklopedisi'ndeki* Fuzûlî maddesi (Bkz. 37. ez., s. 686-699), Türkçe olan *Bengâ Bâde'nin* Farsça gösterilmesi gibi bazı zühulleri bulunmasına rağmen çok değerlidir.

Prof. N. Lugal'dan alınan malûmata göre Kuzguncuk'ta Hafız Yûsuf adlı âlîm ve fâzıl bir zât Fuzûlî'nin Türkçe Dîvânını şerhetmektedir.

Sayın Veled İzbudak'ın, «*Su Kasidesi*» ni «*Âb-i Hayât*» adıyla şerhettiği duyulmuşsa da matbu olmiyan metni görülememiştir.

yazma Divânlarının birçoğunda bulunmayan bazı şiirlerine rastlıyoruz. Bu şiirleri, inceleme ve faydalanma dışı bırakmamak ve vaktiyle her nasılsa Divâna yazmayanları şairin " Kalem olsun eli. .. ", bedduasından kurtarmak için neşrediyoruz '.

Sayın Üstâd Prof. Dr. Ali Nihâd Tarlan da *Fuzûlî Divânının* tenkidli tab'ına hazırlanmaktadır.

Niğde'de Celil Ö z u l u s adlı bir zât, son günlerde Fuzûlî'ye dair alâka ile okunacak bir broşür neşretti: « *Fuzûlî - Kendi topraklarında bir inceleme*, 1948, Niğde Vilâyet Matbaası, orta boy 40 sahife.» Şairin doğum yeri hakkındaki görüşümüzü tanımlayan, A. G ö l p ı n a r l ı'nın bu husustaki mütalealarını kabul etmeyen müellif stylistique metodun güzel bir örneğini vermiştir.

¹ F u z û l î'nin bilinmeyen şiirlerine dair olan neşriyatımız için Bkz. a) Kemal Edib, *Fuzûlî'nin Bilinmeyen Bir Farsça Kasidesi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, c. IV. sayı : 3, s. 313-325. (Metin ve notlar). Bu yazımızın 314 üncü sahifesindeki 8 inci notunda : A. K a r a h a n l ı'nın, Tasvir Gazetesinin 16. XII. 1945 tarihli nüshasında neşrettiği şiirin F u z û l î'ye âit olabileceğini tereddütle karşıladığımızı kaydetmiştik. Makale sahibi 17. X. 1947 tarihinde kendisiyle olan konuşmamızda bu şiirin İzmir'd'- bir Bektaşî Babası'na ait mecmûa'da Bağdadlı Al î adına, neşrettiğinden daha uzun şekilde 7 bendden ibaret ve mahlas beytini de muhtevî olarak kayıtlı bulunduğunu bildirmiştir.

b) Kemal Edib, *Fuzûlî'nin Bilinmeyen Birkaç Şi'ri*, aynı Dergi, c. V. Sayı : 3, s. 315 - 322.

Kütübhanelerimizdeki yazma Fuzûlî dîvânlarının listesini ihtiva eden bu yazımızın intişarından sonra *İstanbul Kitaplıkları Türkçe Divanlar Kataloğu* çıktı (c. I, XII-XVI. asır, 1947). Listemizi İstanbul kısmı bakımından karşılaştırdık İstanbul - Fâtih - Millet Kütübhanesi Ali Emîrî Efendi Manzum eserler kısmında 984/2 numarada kayıtlı nüshayı unutmamız, 50 nci yazma olarak onu da listeye ilâve etmek lâzımdır. Diğer taraftan, cidden büyük bir himmet mahsûlü olan, memleket ve belli başlı dünya kütübhanelerine bağlandığı zaman daha çok ehemmiyet kazanacağında şüphe olmayan bu Katalog'da listemizin 4 üncü, 10 uncu ve 11 inci sıra numaralarında kayıtlı nüshaların yazılmamış bulunduğunu gördük. Bunların eserin sonraki cildine ilâve edilmesi temenniye şayandır.

Şiirler Dergisi'nin 1. VI. 1947 tarihli ve 2 sayılı nüshasında (s. 14) F u z û l î'nin olmak üzere

Yolunda can virem gibi derüoumda melâmet var

Şehid-i tig-i 'işik olmağa gönlümde şehâdet var

matla'lı bir gazel neşredilmiştir. Dış İşleri Bakanlığı'nda Elçilik Müsteşarı Sayın dostumuz ve üstadımız şair Cemil M î r o ğ l u'nun bu husustaki dikkatli araştırmalarına nazaran Bağdadlı A h d î'nin «*Tahmîs-i Gazel-i Fuzûlî*» başlığı altında tahmîs etmiş olduğu bu gazel'in matla'ı bir kelime farkıyla Kâmûs ul-A'lâm'da S e l î k î adına kayıtlıdır. Gazelin üslûp hususiyeti bunun F u z û l î'ye aidiyetini tereddütle karşılamamıza sebep olmakta, Kâmûs ul-A'lâm'daki kayıt da keyfiyeti kuvvetlendirmektedir. Ancak, °A h d î'nin son beyte ait tahmisinde:

Dimiş ol kim cihanı mihr-i nazmi pür-ziyâ eyler

mısraı, gazelin kendince F u z û l î'ye âid olarak bilindiğini göstermektedir. Çünkü o devirde : «Güneşi andıran nazmiyle cihanı pürriyâ eden» şair ancak F u z û l î olabilir. Şiir, S e l î k î'nin olsa bile °A h d î'ni Fuzûlî'nin olarak kaydetmiş demektir. Fakat F u z û l î'ye aidiyetinde bizim şüphemiz vardır.

KASİDE BERÂ-Yİ VEYS BEG

Bu bahr-i nil-gûn min mevc her sâ'at 'iyân eyler
 Ulu-'l-ebşâra bir bir keşf-i esrâr-i nihân eyler
 Nişan-i keşret-i eşya demâdem ehl-i taklide
 Rümüz-i nükte-i tevhid-i Hak hâtir-nişân eyler
 Beyân-i mâ-cerâ-yi mâ-selef hâl ehline bir bir
 Zebân-i hâl ilen keyfiyyet-i kudret beyân eyler
 Tena'umde ğurür ü fakrde hirman şî'âr itme
 Ki hikmet bu iki hâletde halki imtihan eyler
 Virür fakr içre şükr ehline kadr-i Müsi-i 'İmran
 Tena'um içre terk ehlin Süleymân-i zemân eyler
 Hoşa ol kim bilüp fakrin tena'um mülk-i dünyânun
 Yoğın eyler tasavvur var varın yoh gûman eyler
 Ziyân u südini dehrün fena fehm eyleyen 'ârif
 Hayâtın süd sevdasıyle sarf itse ziyan¹ eyler
 Yamanlığ yahşılığ keyfiyyetin ma'lûm iden 'âkil
 Yamanlığ idene yahşılığ itmezse yaman eyler
 Felek gûya degül ehl-i firâset kim vefa ehli
 Cefâsından anun peyveste feryâd ü figân eyler
 Men andan isterem ta'zim ü tekrim ü tüvânâlığ
 Meni gün gündend ol zâr ü za'if ü nâ-tüvân eyler
 Tenümde za'fdend bir üstüh^wan kalmışdurur gerdun
 Müdam ol üstüh^wa nı gam hadengine nişan eyler
 N'içün kim hak-dan-i 'âlem-i süflide c'âdetdür
 Keman-dâr oh atan sa'at nişanın üstüh^wân eyler
 İrişmez kimseden ahvalüme feyz-i nazar bes kim
 Meni za'f-i beden dayim nazarlerden nihan eyler
 Gönül viranesin ma'mür kılmak kaşdine çeşmüm
 'Izârum üstüne cedvel çeküp sular revan eyler
 Bi-c'aynih eyle² kim cedvel çeküp su eyleyüp câri
 Emir-i kâm-ran viran yirler âb-dân eyler
 Ser-efrâz-i zeman mir Veys-i ma'dilet-pişe
 Ki 'adli her zeman rüh-i Resuli şâdmân eyler

¹ Kelime, esas metinde «yaman» suretinde geçmektedir. Aynı beyttteki «Süd (: faide)» karînesiyle, «yaman»ı yakışık almıyacağı düşüncesiyle ve bu kelimenin müteakip beytte de kafiye olarak kullanılması hasebiyle düzelttik.

² eyle — öyle.

Zihi şâlih ki dâyim iktida-yi emr-i ma^crufi
 İtâ^cat ehlini âsib-i Düzehten rehân¹ eyler
 Ana kılsun itâ^cat buyruğ ilen eylesün ta^cat
 Kiyamet vakti her kim meyl-i gülzar-i Cinân eyler
 Eğer ta^clim virse şuret-i divâra kirmanı
 Kılup kâmil kamu ma^cnide anı nükte-dân eyler
 Eyâ pâkize-ahlâk u felek-kadr ü melek-siret
 Ki her na-kâma yitse iltifâtun kâm-ran eyler
 Bahar eyyamına ger feyz-i ahlâkun eser kılsa
 Hevâsını kılur can-bahş ebrin dür-feşân eyler
 Hazan faslını ger tab^c-i latifün terbiyet kılsa
 Töker altun verakler adını berg-i hazân eyler
 Kemâl-i himmetün çün mülk ta^cmirinedür sa^ci
 Kamu sahraları elbette bağ u büstân eyler
 Bu günden sonra sahralar olur merdüm-nişin yâ Rabb
 Eğer vahşi gelüp ram olmasa kande mekân eyler
 Virür ta^cmir-i mülki bayıra baran-i ihsanun
 N'îçün kim Âb-i Hizr emvâtı hayy-i cavidan eyler
 Sana ta^cat yiter ancak bu kim dayim havadisden
 Halâyik hizfımı mahrüse-i emn[^]ü emân eyler
 Hudavendâ sana mensübdur ahkâm-i'şer'iyye
 N'îçün gerdun mana devründe cevri bi-kerân eyler
 Ne hayf itdüm ana kim döne döne hayf alur menden
 Nesin öldürmişem kim lâhza lâhza kaşd-i can eyler
 Günehsiz bağrumı kan eyledi cayız midür beyle²
 Rizâ-yi Hakk için bir sor ki nü-hak nice kan eyler
 F u z ü l i d e n götürme saye-i eltâf ü ihsânun
 Kemâl-i ^cadlünü zikr ile meşhür-i cihan eyler
 Ümidüm var kim ta asmandur devr ilen dâyir
 Senün râyunca olsun devrler kim âsmân eyler

Vezni:

Mefâ^cilün / mefâ^cilün / mefâ^cilün / mefa^cilün

Metnin tesbitinde, *Fatih'in Şiirleri* adlı eserimizdeki transkripsiyon usûlünü ta'kîbettik. Türkçe kelimelerin vezn zaruretiyle uzun okunan vokallerini, atif vâvlarını, terkîb esrelerini altları noktalı harflerle gösterdik.

¹ Metinde «zemân» dı ; düzelttik.

² beyle — böyle.

Alındığı yer:

Topkapı Sarayı Müzesi Kütübhânesi'nde 896 sayıda kayıtlı yazma Dîvândan (V 32 a - b) alınmıştır.

Bu kasideye mevzu olan Veys Beg, Fuzûlî'nin, Leylâ ve Mecnûn'unu sunduğu¹ ve eserin "Bu, sa'âdetlü Beg Hazretlerinin med-hidür,, başlığını taşıyan parçasında:

Dime ki bulup kesad bazar
Bulmaz bu metâ^cumuz haridar
Yitmez mi sana emir-i kâmil
Ser-dâr-i zemâne Veys-i ^câdil

Ser-dâr-i mu^cazzam ü mükerrerem
Cânâne-i mülk ü cân-i ^câlem

beytleriyle anlattığı,

Ey dost-nevâz ü düşmen-endâz
Şâhin-reviş ü belend-pervâz

Men kim sana olmuşam şenâ-h^wân .
Sultan Veyse nite ki Selmân

Tâ baki ola bu sebz gülsen
Hem men olam ehl-i zikr hem sen

beytleriyle hitâb ettiği,

Ey şafâ-yi şişe-i cevlâni-i firûze-fâm
Ma^cdin-i yaküt-i şahbâ gülbün-i gül-berg-i câm

matla'lı kasidesinde

Hâris-i ma^cmüre-i Bağdâd kutb-i ehl-i Rûm
Hâmi-i mülk-i Hama Müstahfiz-i ser-hadd-i Şâm

¹ Bu eserle aynı adı taşıyanlar bizde «Leylâ ve Mecnûn» olarak tanınmıştır.
F u z û l î d e

Leylî Mecnun 'Acemde çohdur
Etrâkde ol fesâne yohdur

demek, mensur dibacesinde Leylî (Leylâ) adını başa, Mecnûn ismini sona getirmek, eserinin başındaki rubaisinde önce Leylâ'yı, sonra Mecnûn'u anmak suretiyle bunu teyid etmiştir. Ancak bazı Farsça ve Türkçe Leylâ ve Mecnûn'larda eserlerin adları Mecnûn u Leylî olarak, yani: erkek ismi başa, kadın ismi sona getirilerek kullanılmıştır. Nitekim Hosrev ü Şîrin, Yûsuf ü Züleyhâ, Vereka ve Gülşâh, Vâraik u 'Azrâ; (Arzu ile "Kanber misaliyle birlikte) Kerem ile Aslı, Tâhir ile Zühre, Kuzu Körpeç ve Bayan Suluğ (Kazak-Kırgız folkloru) eserlerinde de aynı adlandırma yolu tutulmuştur. Romeo ve Juliette'te dahi iş böyle olmuştur. Keyfiyeti işaret etmeden geçmek istemedik.

Veys Beg Hazretleri horşid-i evc-i iktidar
Şehriyâr-i nik-rây ü nik-baht ü nik-nâm

beytleriyle ;

Veh nedür ol tâyir-i ferhonde-bâl ü tiz-per.
Kim olur bir turfe âyin içre her dem cilve-ger

matla'lı kasidesinde

Yohsa zevrakdür anı kılmış müyesser seyr için
Veys Beg Hazretleri ol şehriyâr-i nam-ver

beytiyle övüp

Öyle emniyyetdür eyyamunda Lim mün'imlerün
İşret israfından özge maline yohdur hater

Düşmenün mağlûb olup dayim zafer bilmez nedür
Sen haçan kim 'afv kılsan ol sanur anı zafer

beytleriyle hitapta bulunduğu zâttır¹.

II

GAZEL²

Nevâ'-i saz ilen mey nüş idenler dil-rubâlardur
Çeken derd ü belâ bezm-i gam içre bi-nevâlardur

Perişan itme kâkül başun için ey pri-peyker
Ki her bir kâkülün târında yüz min mübtelâlardur

Gel ey zâhid eğer ehl-i yakini görmek istersen
Özinden bi-güman bigâne olmuş aşnalardur

Giçüp, dil-dâra yâr olmak dilersen, müdd'âlardan
Seni öz ilde ağyar eyleyen bu müdde'âlardur

Cefâ vü çevri çoh dil-berlerün mihr ü vefası az
Fuzulî çek elüni yitmek olur bi-vefalardur

Vezeni : Mefa'ilün / mefâ'ilün / mefâilün / meföilün

¹ Kasidede «Hâris-i ma'müre-i Bağdad», «Hâmi-i mülk-i Hama» ve «Müstahfiz-i ser-hadd-i Şam» diye anıları bu zât hakkında fazla bilgimiz yoktur. Bağdâd'da Beğlerbegilik ettiği (Bkz. *İslâm Ansiklopedisi*: Fuzûlî maddesi, Fuâd Köprülü, cüz 37, s. 688), bilâhare Yemen'de öldürüldüğü (Bkz. A. G ö l p i n a r l ı, Fuzûlî Dîvânı mukaddimesi, s. CXLII) ma'lûmdur.

² Bu gazeli Subhî Kılıççöte tarafından Fakültemiz Kütübhanesine armağan edilen yazma bir *Fuzûlî Dîvânı'ndan* aldık. Daha başka yazma nüshalarda da vardır. A. G ö l p i n a r l ı basımında yoktur.

III

GAZEL ¹

Hiç kim yâ Rab menüm tek kalbi viran olmasun
 Hânumanı ışk odıyle beyle² süzan olmasun
 Men perişan olmazam azardan derdüm o kim
 İtdügi bidâda ol zalim peşiman olmasun
 Kurb-i ateşden olur elbette damen-çide berg
 Men dimen ol gül-beden menden girizan olmasun
 Âb-i rüy-i işki pâ-mal eylemekde göz göre
 Dide-i ağyar kür olsun da giryan olmasun
 Munca³ dem tirkeş-keşi olan sihâm-i cevrünün
 Ey keman-eburu neden lutfüne şayân olmasun
 Men Fuzûlî pir oldum saye-i piranda
 Külbe-i viran yiter seyr-i gülistan olmasun.
 Vezni : Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

IV.

MÜTEFERRİK BEYTLER ⁴

1. Meşhur Su Kasîdesi'nin sondan bir evvelki beyti :
 Hwâb-i ğafletden olup bidâr Ruz-i Haşrde⁵
 Eşk-i hasretten dolanda dide-i bidâre su
2. Rüstem Paşa medhindeki mîmiyyesinin 7 nci beytinden sonra
 Kifn'içün gaflet ilen fevt ola bir mevsim kim
 Ola andan diriler tek ölüler hem hurrem

¹ Bu gazeli bizdeki bir cönkten alıyoruz. Basma ve yazma divânlarda yoktur. *Münşe'ât-ı 'Azîziye'de* de Fuzûlî adına kayıtlıdır. Fuzûlî'nin aynı vezin ve kafiyede başka bir gazeli daha vardır ki matla'ı şudur :

Cem' gönlün devr çevrinden perişan olmasun
 Çarh fermânunla gezmekden peşimân olmasun.

² beyle : böyle.

³ munca: bunca.

⁴ Bu dağınık beytlere müteaddid yazma Divân ve mecmû'alarla cönklerden toplanmıştır.

⁵ Samsun Gazi Paşa Kütübhanesinde bulunan 53/1642 numara ile kayıtlı Mecmuada bu mısra':

H'âb-i ğafletden ulus bidâr olanda rüz-i haşr
 diye kayıtlıdır. Bu takdirde «ulus» kelimesi Fuzûlî külliyyâtının kelime hazînesine dâhil demektir.

3. İbrâhîm Paşa hakkındaki yâiyyesinin 25 inci beytinden sonra:
 Gehi virmiş Resule °Arşde arslan ilen mührin
 Gehi °arz itmiş elde hâtem-i hükm-i süleymâni
4. Aynı kasidenin sondan bir evvelki beyti:
 İlâhi ta bina-yi dehr bâkidür muhalled kıl
 Bu sultân-i cevan-bahtı bu ser-dar-ı cihan-bani
5. Bu şurâhi meselen bir şanem-i ra'nâdur
 Ki demâ-dem tareb-engiz ü neşât-efzâdur
- matla'lı kasidesinin 4 üncü beytinden sonra:
 Gâh hem silsile-i °aşik-i hünin-cigeri
 Boynı zencir-i cünun kaydi çeken şeydadur
6. Muhammed 3eg hakkındaki lâmiyyesinin 12 nci beyti:
 Semend-i kadri eğer salsa mih-i zerrin-na'l
 Olur cevahir-i ikil-i Müşteri vü Zühel
7. Ayaş Paşa medhindeki yâiyyesinin 8 inci beyti :
 Meni endişe-i hirman tarik-i küfre salmışdı
 Ümid-i lutf ü ihsanun belümden açdı zünnârı
8. Ca'fer Beğ (Çelebi) medhindeki nûniyyesinin 6 ncı beytinden sonra:
 Şâh-bâz-i himmetüm her şayde kılmaz iltifat
 Şehriyâr-i rifâtüm her mesnedi kılmaz mekân
9. Yine aynı zât hakkındaki lâmiyyesinin 17 nci beytinden sonra:
 Ser-efârzâ nevâl-i ni°met ü idrâr-i ihsânun
 Cemi°-i mülkedür câri cemi-i halkadür şâmil
10. Kanunî Sultân Süleyman medhindeki râiyyesinin 11 inci beyti:
 Mu'azzam leşkeridür bir bulut kim düşmene andan
 Firengiler şadâ-yi ra'd toplar taşı bârandur
- 11 Aynı kasidenin 13 üncü beyti:
 Seferde çekmek için haşmet ü ikbâli esbabın
 'Arâbe 'Arş ü Levh ü reh-rev| gerdün-i gerdandur
12. " On İki İmâm „ hakkındaki musammat kasidesinin 12 nci beytinden sonra :
 Şâh oldı minber yek-şerç çıhdı şügûfe minbere
 Şalvât ider Peygambere şallü °alâ-Hayr-il-Verâ
13. "Unut,, redifli gazelinin 5 inci beytinden sonra :
 Ma°şiyet dersin yiter tekrar kıl döndür verak
 Özge harfün meşkin it evvelki °unvâni unut¹

14. "Vardur,, redifli gazelinin 4 üncü beytinden sonra :
Lebün devrinde kim inşân olan can dir ana mutlak
Eğer Âb-i Hayât itsem taleb hayvanluğum vardur ¹
15. " Dürem - Ma'zürem ,, ayaklı gazelinin 4 üncü beytinden sonra :
Bana kim ta'ne eyler kim nasihat ehl-i 'âlemden
Hoşem kim i'tibâr-| işk ilen her dilde mezkurem ²
16. " Degül ,, redifli gazelinin 3 üncü beyinden sonra :
Her kim idrâk eylemez keyfiyyet-i tağyir-i hâl
Dost ruhsârına 'ayn-i şevk ilen hayran degül ³

17. *'Atâ Tarihi'nde* Nesîmî'nin III. Selim tarafından tahmîs edildiği bildirilen "Ya'kub mıyam - Eyyub mıyam,, ayaklı gazeli bizdeki bir mecmû'ada Fuzûlî adına kayıtlıdır.

18. Dîvânının h. 1328, h. 1329 (1910, 1911) tarihli basmalarının 349 uncu sahîfelerinde : "Fuzûlî 'nin

Eksik olsun aradan nâkiş yazan divanımı
Bulmasun şîröze-i tûmâr-i 'umri intizam

Nesh olunsun nüsha-i amali ol tabi'lerün
Kim basarlar defter-i şî'rün Fuzûlî nâ-temüm

kit'asında vâki' olan ta'n ü teşni'a hedef olmamak için öteden beriden topladığımız ğayr-i matbu' aşarından elde edebildiğimiz kadarını işbu dîvâna 'ilâveye kendimizi mecbur addeyledik,, deniyor. Bir defa bu kıt'a Fuzûlî'nin olamaz. Çünkü Fuzûlî devrinde memleketimizde ne matbaa vardı, ne tâbi'. Esasen kıt'a " *Fuzûlî'nin Gayr-i Matbu Es'ârı* ,, adlı esere Faik Reşâd merhum tarafından yazılan mukaddimede Fuzûlî lisânından söylenmiştir. Tâbi'in bilmezliği, kaş yapmak isterken göz çıkarmıştır. "Öteden beriden toplandığı,, bildirilen şîirler de Faik Reşâd'in eserinden, hattâ merhumun, Fuzûlî'nin terceme-i hâline dâir *Numûne-i Edebiyyât'tan* naklettiği hatalı ⁴ kısım da dâhil olduğu halde aynen alınmıştır.Sayın Prof.Fuâd Köprülü'nün "*Fuzûlî: Hayâtı ve Eseri*,, adlı monografisi başa geçirilmek suretiyle 1924 (h. 1342) tarihinde Şark Kütübhânesi tarafından satışa çıkarılan *Kül-*

¹ Burada Yenişehirli 'A v n i 'nin şu beytini hatırlamamak mümkün değildir :

Ben senin Ab-i Hayât-i lebinin teşnesiyim
Tâlib-i Çeşme-i Hayvan isem insan değilim.

^{1, 2, 3} A. Gölpinarlı baskısında da yoktur.

⁴ *Beng ü Bâde'yi Şâh İsmâîl-i Safevî* adına yazdığı halde doğum tarihinin 910 (1504) olarak kaydedilmesi, vefat tarihinin 963 (1555) yerine 975 (1569) diye yazılması, türbesinin Hille'de gösterilmesi gibi hatâları burada kaydetmek isteriz. Zâten bunlar, eserin başındaki Monografi ile taâruz halindedir.

Ancyclopedie de l'Islam'in Fuzûlî maddesindeki fahiş hatalar da kaydedilmeğe değer, Bu sebeple madde, Ansiklopedinin Türkçe tercemesi için Prof. Dr. F. Köprülü tarafından yeni baştan yazılmıştır. (Cz. 37. s. 686-699).

liyyât-ı Fuzûlî, eserin h. 1329 (1911) basımından başka birşey değildir. Başa monografi konulmuş, iç kapakla Külliyyât'ın birinci sahîfesini teşkil eden ilk yaprak yeniden basılarak yapıştırılmıştır. Bu değişiklik, az bir dikkatle kâğıdın cinsinden, harflerin puntosundan kolayca anlaşılır. Denilebilir ki monografi, 1329 da basılıp da satılamıyan nüshalara sürüm yolu açmış, Fuzûlî'nin hassas ruhu, bulunduğu huzur âleminden, kitapçının bu hareketini herhalde üzüntü ile karşılamıştır.